

Records de Susqueda abans de la Presa

PERE MASÓ i PANELLA

ÍNDIX

SALUTACIÓ	11
PRESENTACIÓ	13
DADES DEL MUNICIPI DE SUSQUEDA i LA PRESA	15
CASES DE SUSQUEDA	17
JOSEP MASMIQUEL i COLLELL	23
ÀNGEL RIBAS (ca la Selu)	45
ÀNGEL SOLÉ	55
ARCADI ARIMANY (La Rovira de la Cellera)	59
CARME ARIMANY	65
MIQUEL FEIXES	69
Entrevista al Sr. JOSEP M. CASAS SOLER i la Sra. DOLORS VIÑAS RABIONET	79
LA CONSTRUCCIÓ DE LA PRESA	88
APUNTS BIBLIOGRÀFICS	95

AGRAÏMENTS:

*A totes les persones entrevistades que tan bé han facilitat
les entrevistes i les revisions de les transcripcions.
També un agraïment especial a l'alcalde de Susqueda
Sr. Joan Mercader i a la regidora Sra. Eva Viñolas
(actualment alcaldessa) per la seva predisposició
en aconseguir la realització i esponsorització
de la present publicació.
Persones com Mariano Coll, Àngel Soler, Rosa Melian,
Dolors Viñas, Josep Mª Casas i Ma. Àngels Coll
han facilitat moltes precisions en especial
pel llistat de noms de les cases
que es dóna a conèixer en pàgines interiors.*

Susqueda, nom de municipi i d'un embassament.

Actualment, poca gent identifica que Susqueda hagi estat un poble.

Els que hi vivim sabem que un poble és molt necessari per la vida d'un municipi per cohesionar els seus habitants. El fet que Susqueda no tingui poble fa que viure a Susqueda no sigui fàcil.

Viure a Susqueda (gran en extensió i petit en habitants) té més dificultats que altres micropobles. No hi ha poble.

A les vostres mans teniu un recull de testimonis i vivències de persones que sí van poder gaudir del poble de Susqueda, van poder viure el que era Susqueda. Els seus records us faran adonar que Susqueda era un poble com tants d'altres. Un poble que va tenir la mala sort de ser al costat del Ter i a dins d'una gran vall. I que el seu sacrifici i el dels seus habitants, va proporcionar aigua corrent a indrets de Girona i de Barcelona.

Llegiu, i fent-ho rememoreu el passat d'un poble que va existir, va viure, i va contribuir, amb la seva desaparició, a que la vida dels habitants de Girona i Barcelona fos més plaent.

Bona lectura.

Eva Viñolas
Alcaldeessa de Susqueda

Els records d'un poble, que en bona part ha estat destruït, sempre criden l'atenció. Més si es tracta d'un poble amb característiques com el de Susqueda: el seu aïllament enmig de muntanyes, la seva orografia i grans distàncies, la interessant geologia, l'excés en alguns llocs i al mateix temps falta d'aigua en d'altres, la manca de maquinària i de vehicles, una vida de subsistència, unes persones amb alt nivell d'analfabetisme però amb molta bonhomia, centrades al camp i al bosc i sense tenir a mà uns serveis mínims imprescindibles, tot plegat fa plantejar molts interrogants. Molts més quan es veu o es pensa que tot allò que hi va haver, en un meravellós paisatge, està cobert i destruït en les grans profunditats de l'aigua de l'actual presa. Potser està en els records més íntims de les persones que varen ser forçades a marxar o sofrir-ne greus inconvenients.

Els molt amables Josep Masmiquel i Collell, Carme Arimany i Rius, Miquel Feixes i Quer, Àngel Ribas i Codina. Arcadi Arimany i Martí, Àngel Solé i Codina, Josep Ma. Casas Soler, Dolors Viñas Rabionet, Josep Ribas i Suy, amb les seves idees molt clares, han fet un lloable esforç per explicar-me molt del que varen veure, viure i sentir. Per la riquesa de continguts que han anat sortint, de les estudiades fotografies que s'hi han fet expressament i per la professionalitat de l'equip de disseny hem cregut interessant fer aquest opuscle. Amb ell es preservarà millor la memòria històrica i ens permetrà reflexionar sobre els nobles valors que hi havia fa anys i que caldrien actualment.

Creiem que resultarà molt pedagògic al llarg dels temps. Serà un model per la recuperació de la memòria històrica d'altres pobles. Cal especificar que és una transcripció, no una còpia, on inclús s'ha respectat la terminologia i l'estil de parla de la personalitat entrevistada. Procurarem que tingui àmplia difusió entre els possibles interessats en el tema. Si es comenta a les escoles, els estudiants tindran més clar com han lluitat molts dels nostres avantpassats i l'esforç que a vegades cal fer per guanyar-se la vida. Com les altres publicacions de promoció del consorci-demarcació-arxiprestat del Ter-Brugent té garantit el seu lloc en centres de recerca del patrimoni cultural i en el millor context de les tecnologies d'aprenentatge.

DADES DEL MUNICIPI DE SUSQUEDA I DE LA PRESA

Segons l'enciclopèdia catalana:

Limita al N amb el terme de les Planes d'Hostoles (Garrotxa), al NE amb Amer, a l'E amb la Celler de Ter, al SE i S amb Osor, al SW amb Sant Hilari Sacalm i a l'W amb Rupit i Pruit (Osona). El Ter passa profundament encaixat entre la serra de Sant Benet (1.149 km), al S, on es dreça el santuari i antic priorat del Coll, i els cingles que formen el límit oriental del pla de Montdois, al N. El sector septentrional és drenat per la riera de Rupit i presidit per la impressionant cinglera del Far (amb el santuari), que domina el pla de Sant Martí Sacalm.

El terme municipal estava partit pel riu Ter i ara per l'embassament de Susqueda. La presa té una alçada de 135 metres i una longitud de coronació de 135. L'embassament cobreix una superfície de 466 ha (en termes d'Osor, Susqueda, Sant Hilari Sacalm i una minúscula extensió d'Osor) amb una capacitat de 233 hm³. S'inicià el 1963 i s'inaugurà el 1968. De punta a punta del terme hi ha uns disset quilòmetres. Si es vol anar amb vehicle normal cal fer un recorregut de 40Km. Actualment el seu ajuntament està a Sant Martí Sacalm.

CASES DE SUSQUEDA

Les cases amb nom acompanyat d'un (•) estan cobertes d'aigua.

EN EL POBLE I RODALIES:

Can Quel (flea) (•), Can Sesón(•), Can Ton o Tonet (.), Can Sidro (•), Can Cintet (.), Can Xeranet (•), Cal Pipaire (•), Can Pep de la Núria (•), Can Cardenal (.) i Can Xineia (•), Can Llorenç (•), Can Replà (•), Can Martinet (•).

A DALT DEL POBLE:

Les escoles (•), el cementiri (•) l'església (•), Can Llimoc (•), Can Tries (•), Cal farré (•), Ca la Selu (•), Can Pla (•) i can Calic (•).

PER LA PART DE DALT:

La casa nova d'en Lao (.), Can Quelet (.), Can Marés (•), Cal Paleta (•), la casa de l'Ajuntament (•), CanTon, Can Pau-Pere V i Ca l'Enrica (•).

AL COSTAT DEL POBLE:

Per l'altre costat, seguint la riera de Sallent: Can Fornaca (●), El Llumà, el Llumaret, la Grabulosa, riu d'Avets i la Rierica.

ALTRES CASES:

El molí de L Ter (●), el Brugué (●), les Tries (●), Can Massaquè, el Marquès (●), Rocasalva (●), el Sanglas, l'Oradell, el Salabert, Cal Mariné, el Sui, Prat d'en Serra, Can Canals, El Solé, Mas Torrent, Can Coll, el Celrà, la Rovira.

MARXANT CAP A LA RIERA DE RUPIT:

Can Foret (●), Can Font, Can Peric, Cal notari, Can Torrental, el Molí de Sabatés i la petita ermita de St. Pelegrí.

PEL VEÏNAT DE SABATÉS:

L'Estret (●), el Solà, el Gonegre, casa nova de Sabatés, el regadiu, Can Muntada, Can Gelada i Puiderrajols i el Clos.

EL VEÏNAT DE SABATÉS PER ORDRE DES DEL TER FINS A DALT DE TOT:

Can Roure, Can Gelada, Sabatés, Puigderajols, la Muntada, el Solà, Bonegre i El Puig.

A SANT MARTÍ:

Sota el single: La Coma, Sant Pau, Puiggalí, Esgleies i La Coma.

Sobre el single: Armadans, L'Hom Les Vinyes, La Jaça, La Rolosa, El Solanot, El Far (santuari)

DE SUSQUEDA EN DIRECCIÓ A SANT MARTÍ:

Cal Xutxo, Cal Borni, El Llumaret, La Grabulosa, Riu d'Avets, La Rierica, El Llumà, Les Planiques, Bosses Vinyes, La Bruguera, L'Umà, L'Aubac, La casa nova del Pla, Can Marc, Can Daga, Can Batista, Cal Teixidor, l'església rectoria, Puiggalí, Les Artigues, La Plana.

EN UN ALTRE VARAL DE SANT MARTÍ:

Collvacabré, El Cabrerès, Can Falgarons. Després ja s'entra a Collsacabra o el Cabrerès on hi ha: el Solanet, La Segó, el Roure, Molí del Roure.

Cal esmentar també el castell de Fornils i la Casa Nova del Racó.

EN UN ALTRE VARAL DE SANT MARTÍ:

El Nogué de Parcés, Cal Sant.

VARAL ENTRE L'ACTUAL PRESA I EL PASTERAL:

El Campàs i Els Terrats.

La vida al poble (segons Josep Masmiquel)

Els de ca la Selu (Àngel Ribas i Codina) tenien una mica de restaurant. Els Codines també tenien un petit restaurant. L'Àngel Ribas va demanar als de la Codina per fer una barraca on hi venien espardenyes i de tot. L'Àngel era molt bon negociant.

Quan venia el mes d'octubre si volien matar el porc li donaven els seus dos últims dies de bona vida amb pinso. Quan el mataven es quedaven les connes, el sagí per donar gust a l'escudella, els ossos salats molt pelats (a l'estiu es tornaven rancis i eren molt dolents) i venien la resta, que era el més bo. Aleshores moria gent a causa de la mala alimentació i la manca d'atencions mèdiques per no tenir diners per pagar-les.

A la negra nit el poble semblava un desert, no es veien ni les pedres, només se sentien les campanes del campanar, amb tocs de quarts i hores, que vivificaven el sentit de la comunitat i del pas del temps.

A ca la Selu tenien una instal·lació de gas de carburo amb diferents punts de llum repartits per la casa. Això era en les cases potents. Els més pobres anaven amb un llum de carburo. El que sí que hi havia (des d'abans de la guerra) eren llums de pila. Si es volia sortir a la nit es feia servir com una mena de llum d'oli, llanternes o llums de carburo i també llums de petroli amb un ble que abans havia estat una veta d'espardenya vella. Això era al 1931.

Un altre costum molt estès era l'aprofitament de la roba: hi havia les Ribes i les Curberes que feien de modista. Les dones es compraven un tros de roba i es feien fer una faldilla. Les mateixes modistes tenien un mostrari de teixits.

No hi havia neveres. Per evitar que els aliments es passessin els posaven a fora, per la finestra, a la nit. L'endemà, si estaven passats i no eren bons, es menjaven igualment o es llençaven. De vegades hi havia gent que tenia tropells per haver-ne menjat. Algunes cases tenien celler o uns baixos on hi havia certa frescor. En altres temps els portaven a la "sinagoga" que era un celler prop de l'església per tenir-los protegits dels robatoris a les cases.

En aquest país hi havia molts bandolers. D'un tal Vocaina deien que robava els rics i afavoria els pobres. El coneixia tothom però calia donar-li diners per evitar els seus segrests i perquè comprés espadenyes per als seus fills. Al final va ser agafat per un barber familiar seu, va anar a afaitar-se i ja no va poder marxar.

Molt temps enrere en els carrers del poble hi solia haver alguna baralla. Hi havia alguna gent molt temperamental i amant d'injustícies.

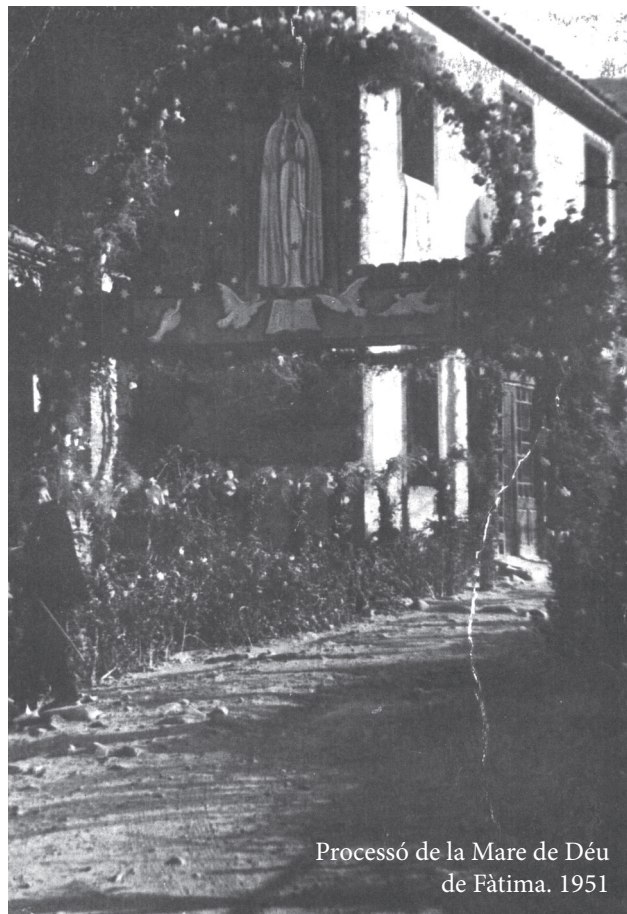
Moltes persones no es quedaven sempre tancades al poble. Sortien a Amer, a Girona per temes de mercat.

Els hiverns eren molt freds. Si hi havia una gran nevada tothom quedava incomunicat i de vegades sense ni un crostó de pa. Els camins eren estrets i quan es podia es començava a circular amb matxos i es treia la neu i les plantes caigudes.

Tothom era amic. De vegades alguna dona espigolava alguna mata d'enciam del veí. Normalment no hi havia *cuento*.

Diumenges i festes: hi havia missa matinal i major. Cada tercer diumenge de mes es feia una processó pel poble. En alguns temps es va anar a Sant Miquel, a l'ofrena del pa. Allà alguns propietaris donaven pa i tothom n'agafava i es quedaven a dinar tot explicant coses de la vida de sant Miquel, el dimoni.

Uns anaven a missa i d'altres no. Normalment els religiosos fanàtics no

Processó de la Mare de Déu
de Fàtima. 1951

eren gaire treballadors ja que es deia que tot era pecat... Per fer-te un favor et podies refiar més dels que no hi anaven. Els altres eren de molt bona família però de diners no en tenien per deixar.

A la temporada sense sol (quan estava privat per les muntanyes) el poble resultava trist. S'havia d'anar al bosc a buscar llenya per escalfar-te. Si algú no hi podia anar perquè era gran, els altres li'n portaven: un feix de llenya de 30 o 40 quilos amb dues cordes... Molt trist. A vegades quedaven assetjats i sense res.

A l'estiu també estaven molt malament: quan arribava el sol (fins el moment tapat per la muntanya) ja cremava.

Moltes cases es feien dalt d'un turó per evitar els inconvenients de l'aigua, per gaudir d'un bon paisatge i per comunicar-se amb els veïns (en comptes de caminar molt per anar d'una casa a l'altra es feien senyals i ja s'entenien).

La Grevolosa

Serveis: metge, veterinari, llevadora, agutzil, sometent i jutjat

Aquest tipus de serveis eren de difícil accés. Els habitants de la zona tenien les seves dificultats per abastar-los si en necessitaven algun. El metge, per exemple, era d'Amer, corria aquelles muntanyes amb un cavall o una euga. Ell feia les visites però si el necessitaves l'havies d'anar a avisar. A l'any 49 o 50 hi va haver una malaltia que, segons sembla, va ser produïda per la triquinosi del porc. Varen morir 3 persones. El metge d'Amer va diagnosticar que era tifus. El senyor Serrat, metge de La Cellera, en visitar un malalt del Pasteral amb els mateixos símptomes que els altres, va dir que allò no era tifus, sinó efectes de la triquinosi. El va salvar, però hi va haver un gran escàndol.

El pont que passava
per sobre la riera
de Rupit

Cal tenir en compte que el metge mai no portava material per cures, si calia embenar un peu s'estripava un llençol de la casa de l'accidentat. El veterinari de la zona era d'Amer.

La llevadora per les parteres era una dona molt valenta que, encara que no en sabés gaire, no s'espanyava. No n'hi havia una de concreta que exercís aquesta funció, però sempre n'hi havia una o altra que estava disposada a fer-ho.

També es pot dir que hi havia agutzil, sometent i més tard, fins i tot, jutjat.

Treball i negocis

A més de fer pipes (que s'acabaven de fer a França) i altres feines de bosc com el carbó, els rodells o fer rusques (un aïllant del fred) la gent es dedicava al bestiar i al camp. Sobretot hi havia moltes cabres i també alguna vaca. La Codina, els Terrats, Rocasalva i sobre Sant Martí tenien vaques i moltes ovelles. De cabres n'hi havia arreu, eren la ruïna del bosc però si tenien algun cabrit, la taula sempre anava més bé. Cada deu anys els propietaris havien de netejar el bosc que a més de pipes facilitava perxes, carbó i el necessari per fer bótes: es feien diners.

S'estava acostumat a aquell ambient de subsistència per a molts. No hi havia res més per treballar a part de La Burés d'Anglès. Alguns anaven a Vic. Quan van haver de marxar del poble a causa del pantà alguns varen aprofitar per anar cap a Vic i Manlleu perquè hi havia més fàbriques. Ja abans de la guerra marxava molta gent, alguns anaven a Vilanova de Sau.

Hi havia qui anava per mosso en una casa de pagès. Això sovint representava que en comptes d'estar amb la família s'havia de ser fora tota la setmana.

La dona es quedava a casa per cuidar-la, anar a comprar amb pocs diners, rentar la roba, fer la perolada pels porcs, anar a buscar branques de lledoner pels porcs i, si convenia, anar a cavar al camp.

Un altre sector gràcies al qual es podia treure algun diner era la producció de mel a partir dels ruscos d'abelles. Algú en tenia 50 i es passava una setmana per aconseguir una bona producció.

També s'anava a buscar bolets (rossinyols, escarlets, lleteroles, qualbre) però els ramats en feien malbé i en privaven de néixer molts.

En Calic i en Parramón tenien persones llogades per treballar. Es cobrava els dissabtes i les dones ja podien anar a comprar a la botiga de comestibles. Alguns anaven a comprar tabac a can Marés.

Hi havia molts matxos d'abast per fer diferents feines en el camp, en el bosc o fer transports.

Una altra de les feines per fer era batre el blat, es feia servir la màquina Ajúria i després la Batlle.

PER A COMANDES:

Ajuntament de Susqueda

Tel. 972 19 01 88

ajuntament@susqueda.cat